

Nr 198.

Av herrar **Wagnsson** och **Norman**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlönings- och statsbidragsbestämmelser i anledning av undervisningens inställande till följd av bränslebrist m. m.

I propositionerna nr 72 och nr 85 till 1939 års urtima riksdag föreslog Kungl. Maj:t bland annat, att ordinarie, extra ordinarie, extra eller vikarierande lärare vid vissa statliga eller statsunderstödda läroanstalter, vilken hindras att tjänstgöra till följd av undervisningens temporära inställande på grund av vid krig eller krigsfara vidtagna anordningar, skall uppbära oavkortad avlöning. Riksdagen förklarade sig icke hava något att erinra mot förslaget, som överensstämmer med de bestämmelser, som enligt vederbörande avlöningsreglementen gälla, om undervisningen inställes på grund av rådande smittsam sjukdom. Ehuru kungörelse i ämnet ännu icke utfärdats, torde man kunna utgå ifrån att de blivande bestämmelserna komma att stå i full överensstämmelse med de av riksdagen redan prövade förslagen och att hänsyn således icke tages till av statskontoret i underdånigt utlåtande den 22 februari 1940 (proposition nr 195/1940, sid. 6) förordad avvikelse från de förslag, som godtagits av urtima riksdagen. Retroaktivt verkande bestämmelser, som kunna medföra återbetalning av viss efter den 1 september 1939 utbetalad lön, torde icke heller kunna ifrågasättas.

I proposition nr 195 föreslås nu att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det till propositionen hörande statsrådsprotokollet förordats meddela bestämmelser angående statsbidrag till icke statliga läroanstalter. I sagda protokoll motiveras det till propositionen fogade förslaget till kungörelse med bestämmelser om avlöning till vissa befattningshavare i statens och kommuns tjänst under tiden för undervisningens inställande till följd av bränslebrist m. m. Kungörelsen har numera utfärdats i Svensk författningssamling nr 148/1940.

Beträffande ordinarie lärare och även beträffande extra ordinarie lärare vid statliga läroanstalter och vid högre kommunala läroanstalter överensstämmer förslaget i allt väsentligt med vad urtima riksdagen

1939, enligt vad ovan framhållits, godkänt för det fall, att undervisningen inställts av viss närmare angiven anledning. Med avseende på extra ordinarie lärare vid folkskoleväsendet ställer sig saken annorlunda. Om sådan lärare blir påtvingad tjänstledighet (t. ex. för militär tjänstgöring, för sjukdom o. s. v.) under den tid, då återläsning skall ske, synes hans årslön komma att minskas med dubbelt så stort belopp, som om han med placering i samma löneklass vore anställd som extra ordinarie vid statlig eller högre kommunal läroanstalt. Att årslönen till den ena läraren utbetalas under läsåret men för den andra fördelas på kalenderåret, kan enligt vår mening icke motivera någon skillnad beträffande löneförmåner i här ifrågavarande fall. Full likställighet bör åstadkommas, vilket enklast torde kunna ske därigenom, att bestämmelserna om löneförmåner för extra ordinarie lärare vid folkskoleväsendet sammanföras med bestämmelserna rörande extra ordinarie lärare vid statlig eller högre kommunal läroanstalt.

Synnerligen ofördelaktiga skulle enligt kungörelsen förhållandena bli för vikarier vid kommunala skolor. Även de vikarier, som äro anställda för hela vårterminen 1940, torde i åtskilliga fall komma att helt mista lönen för den tid, då undervisningen inställts på grund av bränslebrist. I vissa fall, då de icke kunna verkställa beslutad återläsning, lära de nämligen bli skyldiga att återbetala den lön de erhållit för den tid undervisningen var inställd. Detta synes bli fallet, bland annat då vikarien av sjukdom hindras att fullgöra anbefalld återläsning. Han uppbär ingen lön under sjukledigheten och synes därför bli skyldig återbetala den lön han uppburit för den tid, då undervisningen var inställd. Enahanda torde förhållandet bli beträffande vikarie, som under tiden för återläsningen fullgör militär tjänstgöring, om han icke efter ingången av år 1939 innehaft sammanhängande anställning en termin och därför icke äger uppbära lön under ledighet för värnplikts-tjänstgöring. Det synes vara oklart, huruvida anställningen vårterminen 1939 får i sådant avseende tillgodoräknas, om värnplikts-tjänstgöringen börjat exempelvis redan i april månad. Vidare kan man räkna med att den ordinarie läraren i vissa fall återinträtt i tjänst och själv fullgör återläsningen, varigenom vikarien, ehuru anställd för hela terminen, blir urståndsatt att fullgöra den återläsning, som utgör villkoret för bibehållande av den redan uppburna lönen. Det är uppenbart, att det för många vikarier blir ogörligt att vid en tidpunkt, då de icke åtnjuta några inkomster, återbetala tidigare erhållen lön. Kommunerna torde därför bli betungade med löneutgifter, till vilkas bestridande statsbidrag enligt Kungl. Maj:ts förslag icke kan erhållas. Vad här anförts med avseende på vikarierande lärare vid kommunala skolor gäller även — utom beträffande kommunernas utgifter — extra lärare vid statliga läroanstalter.

Bestämmelserna i författningen rörande vikarier med anställning endast under en del av innevarande vårtermin innebära i verkligheten att sådan befattningshavare icke äger åtnjuta några löneförmåner för den tid han förhindrats att tjänstgöra, på grund av att undervisningen inställts till följd av bränslebrist. Bestämmelsen är alltför ofördelaktig för dessa lärare, isynnerhet som de i en mängd fall icke få tillfälle att genom återläsning vinna ersättning för den opåräknade inkomstminskningen. Man måste nämligen räkna med att återläsningen kommer att i stor utsträckning efterskänkas. Ett särskilt spörsmål, som bör beaktas, är också, huruvida en lärare, anställd såsom vikarie exempelvis från början av vårterminen till utgången av mars månad, rättsligen kan några veckor under denna tid utan sitt förvållande ställas utan tjänstgöring och lön. Om läraren själv utan medgivande av skolstyrelsen lämnade tjänsten, skulle han under en tid av sex månader vara obehörig att söka eller inneha lärartjänst.

Vad slutligen angår timlärare, må framhållas, att timlärare, som avlönas med statsmedel, visserligen förekommer i mycket ringa omfattning i folkskolan, nämligen endast för bestridande av det antal timmar varmed överlärares tjänstgöring enligt av skolöverstyrelsen fastställd instruktion understiger 30 timmar i veckan. Men där sådan med statsmedel avlönad timlärare förekommer, råder ingen skillnad i fråga om statsbidraget för undervisning i läsämne eller övningsämne. Samtliga folkskolans undervisningsämnen benämns i folkskolestadgan § 12 »läroämnena» och enligt beslut av 1938 års riksdag utgår i förekommande fall statsbidrag med högst de i 34 § avlösningsreglementet angivna belopp till avlönande av timlärare i folkskolans *läroämnena* med undantag för slöjd och hushållsgöromål, för vilka ämnena är särskilt stadgat. Om en överlärare undervisar exempelvis 10 veckotimmar och en folkskollärare såsom timlärare klassens övriga 20 timmar, avlönas han med statsmedel för samtliga 20 timmar, även om t. ex. 6 timmar avse gymnastik, teckning och sång.

När i den nu utfärdade kungörelsen rätten för timlärare i folkskola att behålla lönen, då undervisningen inställts för bränslebrist, till timlärare i »läsämne» (en beteckning som ej återfinnes i folkskolestadgan), så skulle detta för det här ovan exemplifierade fallet medföra, att läraren, ehuru årsanställd med 20 veckotimmars tjänstgöring, finge under avbrottet uppbära avlöning allenast för 14 veckotimmar eller kanske ingen avlöning alls, eftersom »läsämnenas» timtal för vecka icke uppgår till det stadgade minimiantalet 20. Det synes oss vara uppenbart att här den stadgeenliga och av 1938 års riksdag beslutade beteckningen »läroämne» bör införas i författningen.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställes, att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 195 måtte uttala:

Motioner i Första kammaren, Nr 198.

att extra ordinarie lärares vid folkskola löneförmåner, då läraren hindras att tjänstgöra på grund av undervisningens temporära inställande till följd av vid krig eller krigsfara vidtagna anordningar eller med anledning av bränslebrist, böra utgå enligt principiellt samma grunder som lönen till extra ordinarie lärare vid statliga och vid högre kommunala läroanstalter,

att bestämmelserna om löneförmåner i motsvarande fall för timlärare vid folkskola böra avse med statsmedel avlönade timlärare *i läroämne* samt

att löneförmåner för de lärare, som avses i propositionen nr 195 vid innevarande riksdag, böra vid undervisningens inställande på grund av bränslebrist beräknas efter i huvudsak de grunder som av 1939 års urtima riksdag godkänts för det fall, att lärare hindrats tjänstgöra till följd av vid krig eller krigsfara vidtagna anordningar.

Stockholm den 20 april 1940.

Ruben Wagnsson.

David Norman.
